

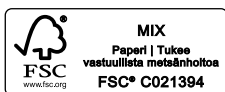
ANU KUUSTIALA
ARJA PAANANEN

Kiehtova katala venäjä

Arja Paanasen silmin

DOCENDO

Teosta ovat tukeneet Journalistisen kulttuurin edistämissäätiö, Suomen tietokirjailijat ry sekä Cultura-säätiö.

Copyright © Anu Kuistiala, Arja Paananen ja Docendo 2024.
Docendo on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.
Kuvat © Mauri Ratilainen, ellei toisin mainittu.

Kannen kuvat: Arja Paanasen kuva Pete Aarre-Ahtio / IS,
maatuskakuvat Mikael Silvennoinen.
Graafinen ulkoasu: Jarkko Lemetyinen / Katse Design

Kustantaja:
Docendo, Jyväskylä
Puh. 044 7270 250
info@docendo.fi
www.docendo.fi

ISBN 978-952-382-849-0
Painettu EU:ssa.

ANU KUISTIALA
ARJA PAANANEN

**Kiehtova
katala
Venäjä**
Arja Paanasen silmin

DOCENDO

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE	6
JOHDANTO: IHMISTEN HENGELLÄ EI OLE MITÄÄN VÄLIÄ	8
ALUSSA OLI SEIKKAILU	21
Haaralan Arja – ryhtinuori	22
Yhdeksän hiiren asunto	27
Elokuun vallankaappaus.....	37
Gennadi Janajev ylpeili kaappausyrityksellään	41
Puhelu terroristipäällikölle	46
Näytelmä nimeltä vaalit	53
Kohtaaminen Jeltsinin kanssa	58
Porttikielto kuvernööriltä	62
VENÄJÄN KIELI – AVAIN SIELUUN	67
Venäläisten käsittelyn oppitunnit	68
Viisumiralli – pompottelua ja liimaputkiloita	73
Pietarin kovan onnen asunto	80
Sähköjen katkaisu oli kuin valomerkki	88
Junamatka huipentui pistoolin esittelyyn	94
Mäkkäristä se alkoi ja Mäkkäriin se päättyi	99
Päätöimittaja Tapio Sadeoja: Myös median täytyy pestä Venäjä-pyykkinsä	103
PUTININ NOUSU VALTAAN	107
Valjusta vakoojasta sankariksi	108
Miljoonien ihmisten turvallisuuskoneisto	116
Peloton Navalnyi	122
Suurlähettiläs Hannu Himanen: Venäjän täydellinen kynnisyys on hyytävää.....	131
PELON VALTAKUNTA	135
Televisio aivopesun välineenä	136
Kansan viestit Putinille lipsahtavat julki	143
1500 kilometrin valhe	145
Kuollut mies olohuoneessa.....	150
Kuinka Suomesta tehtiin natsimaa	153
Laivastoparaati propagandan näyttämönä	158
Pahoja aavistuksia	162
Tutkija Jonna Alava: Venäjä on palannut neuvostoajan kaksoiselämään	165
AINA LÖYTYY SALALIITTO	169
Stalinin leiriltä Putinin palvelukseen.....	170
Vladimir Žirinovski – vallanpitäjien hovinari	175
Lentoturma joka pysäytti Jaroslavlin	181
”Kaikki on lännen syytä”	187
Dosentti Ilmari Kähkö: Putin toivoo voittavansa odottamalla.....	191

PALJASTUKSIA JA SELVITYKSIÄ	195
Kun itäraja vuotaa	196
Titanic-kuvahuujaus oli alkusoittoa	203
Valelääkäreiden jäljillä	207
Kulissit kunnossa Putin-nuorten leirillä	215
Bäckman koki kunniaansa loukatun	218
Videot nauulasivat propagandistin.....	223
Anton saattaisi sofia nyt Venäjän armeijassa	227
”Paananen perusti rikollisjärjestön”	234
Suurlähettiläs René Nyberg: Emme nähneet kuinka Venäjä alkoi sulkeutua.....	239
SINISILMÄINEN SUOMI	243
Totuutta ei haluttu nähdä	244
Suomalaispoliitikot Venäjän pyöriteltävinä	252
Lavrov vastaan Haavisto	254
Suomen ei pidä olla alistuva vaimo	259
Niinistö ripittää Venäjän johtoa	264
Haloselle muistoksi naamiokissa	271
Tutkija Jussi Lassila: Olemme olleet naiiveja	281
NEUVOSTOLIITON PERINTÖ JA UUDET PUHDISTUKSET	285
Gorbatšov näki Putinin läpi.....	286
Vankileirien saaristo Potmassa	290
Historioitsijat leimataan pedofileiksi	296
Entinen ulkoministeri Erkki Tuomioja: Länsi teki virheitä	308
LAITA-ALUEIDEN KURJUUS	313
Hiilikaivoksissa muhi kapina	314
Kuriilien saarten rappio	319
Öljytyöläiset asuivat tynnyreissä	325
”Hullujen saari”	332
Jäätäneet kerrostalot.....	336
Syrjäseutujen tarkoituksellinen kurjuus	340
Kenraalimajuri evp. Pekka Toveri: Olemme itse syöttäneet tätä hirviötä.....	345
LOPPUSANAT: VENÄJÄLLE EI SAA ANTAA PERIKSI	351
KIITOKSET	357
Lähteet	360

ESIPUHE

Tämä kirja kertoo toimittaja Arja Paanasen kokemuk-
sista Neuvostoliitossa ja Venäjällä. Paananen on yksi
Suomen palkituimmista Venäjään perehtyneistä toi-
mittajista. Hän on saanut kolme kertaa Suuren Journalisti-
palkinnon. Keväällä 2024 Paananen valittiin Vuoden jour-
nalistiksi, ja Vuoden juttu -palkinnot hän sai vuosilta 2007 ja
2011. Paananen on saanut myös Suomen Kuvalehden journa-
listipalkinnon 2018. Paanasen kriittiset kommentit ja tutkivat
journalistiset jutut ovat tuttuja lukuisille suomalaisille.

Paananen aloitti uransa toimittajana Neuvostoliiton aikana.
Hän asui Moskovassa ensimmäisen kerran vuosina 1990–
1993 ja teki tuolloin juttuja Iltalehteen sekä Keski-suomalai-
seen. Ilta-Sanomiin Paananen siirtyi vuonna 1994. Yhteensä
Paananen on asunut Venäjällä toistakymmentä vuotta eri
jaksoissa, viimeksi Pietarissa. Syksyllä 2022 Venäjän ulkomi-
nisteriö ei enää myöntänyt hänelle työskentelyyn oikeuttavaa
akkreditointia ja kirjeenvaihtajaviisumia. Paanasesta oli tullut
ei-toivottu henkilö Venäjällä.

Tässä kirjassa Paananen kertoo yli 30 vuoden kokemuk-
sistaan ja juttumatkoistaan Neuvostoliitossa ja Venäjällä –
jännittävistä kohtaamisista ja hauskoista seikkailuista mutta
myös järkyttävistä tapahtumista ja syvästä surusta. Uteliaana

nuorena naisena vuonna 1990 Moskovaan lähtenyt Paananen eli henkilökohtaisesti läpi Venäjän murroksen juttuja tehdesään.

Kirja kertoo Venäjän hiipivästä muutoksesta, jota ei haluttu nähdä. Siitä, miten Neuvostoliiton hajoamista seurannut vapauden aika muuttui takaisin autoritääriseksi järjestelmäksi.

Kirjassa käsitellään Venäjän käännekohtia eri teemojen kautta. Läpi käydään politiikkaa, arkielämää, taloutta, vallankäyttöä, mediaa ja propagandaa. Sitä, miten pinnan alla kiristettiin otetta ja miten se tuntui koko yhteiskunnassa, sekä sitä, miten tuo muutos näkyi ihmisten arjessa Venäjällä ja miten Suomessa asioita tulkittiin.

Paanasen havainnot ja omat kokemukset vuosien varrelta näyttävät konkreettisesti Venäjän muutoksen sekä sen, miten sinisilmäisiä olimme.

Arja pyysi minua työparikseen keväällä 2023. Olemme tunteet toisemme yli 30 vuotta ja olleet myös yhtä aikaa Venäjällä, kun olin MTV Uutisten kirjeenvaihtajana. Tämä kirja on syntynyt Arjan kanssa yhdessä keskustellen ja kirjoittaen. Lisäksi olen haastatellut muutamia Venäjä-suhteiden kannalta keskeisiä poliitikkoja, diplomaatteja ja tutkijoita, jotka kertovat omista näkemyksistään Venäjän murroksesta.

Mutta ennen kaikkea tämä on Arjan tarina hänen omalla äänellään kerrottuna.

Helsingissä elokuussa 2024

Anu Kuistiala

JOHDANTO: IHMISTEN HENGELLÄ EI OLE MITÄÄN VÄLIÄ

*”Venäjän johto ei sure siviiliuhreja.
Jokainen kansalainen palvelee vain
Venäjän valtion päämääriä.
Yksilöllä ei ole mitään merkitystä.”*

- ARJA PAANANEN -

Elottoman näköisiä panttivankeja kannetaan ulos teatterista ja jätetään lojumaan oman onnensa nojaan katu- kiveykselle. Osa heistä on vielä elossa. Monet tukehtuvat kieleensä selällään maatessaan.

Teatterikaappaus Moskovassa lokakuussa 2002 oli yksi rankimmista juttukeikoistani ja muutti käsitykseni Venäjästä. Dubrovka-teatterin kaasuttaminen siviiliuhreista piittaamatta näytti Venäjän johdon todelliset kasvot. Silloin näin konkreettisesti omin silmin, ettei yhden tai sadan ihmisen hengellä ole Kremlin valtakoneistolle mitään merkitystä.

Venäjän erikoisjoukot sumuttivat nukutuskaasua tšetšeeniterroristien kaappaamaan teatteriin, mikä tappoi lopulta yli sata panttivankia. Kaasuun olisi ollut olemassa vasta-aine, mutta ensihoitajille ja lääkäreille ei kerrottu, mitä kaasua oli

käytetty ja mitä vasta-ainetta heidän olisi pitänyt ottaa mukaansa. Lähes kaikki panttivangit olisi voitu oletettavasti pelastaa, jos lääkärit olisivat tienneet, mistä kaasusta oli kyse.

Olin Ilta-Sanomien ulkomaanosaston iltavuorossa Helsingissä, kun Venäjältä alkoi tulla erikoisia tiedonrippeitä. Kerrottiin, että Moskovan laitakaupungilla sijaitsevan Dubrovka-teatterin näyttämölle oli hyökännyt ryhmä naamioituneita tšetšenejä kesken Nord-Ost-musikaalin esityksen.

Salissa oli tapahtumahetkellä yli 900 ihmistä. Katsojat luulivat ensin, että kohtaus kuuluu musikaaliin. Pian paljastui, että teatteri oli kaapattu ja yleisö otettu panttivangeiksi. Terroristit vaativat Venäjää lopettamaan sotatoimet Tšetšenian tasavallassa.

Varasin nopeasti lentoliput Moskovaan ja ehdin paikan päälle seuraavana päivänä. Saavuttuani teatterin lähistölle kuulin, että terroristit olivat päästäneet vapaiksi ainoastaan pieniä lapsia ja islaminuskoisia.

Pelkäsin pahinta alusta asti. Presidentti Vladimir Putinin periaatteet olivat tulleet jo tutuiksi. Todennäköisesti edessä olisi erikoisjoukkojen rynnäkö teatteriin. Venäjän viranomaiset eivät suostuisi terroristien vaatimuksiin, eikä tšetšeneilläkään ollut tapana antaa periksi.

Menin omaisille perustetun kriisikeskuksen luo etsimään haastateltavia. Löysin 18-vuotiaan Lenan. Hän oli yksi niistä harvoista, jotka onnistuivat pakenemaan teatterista. Hento, vakavillmeinen tyttö kulki ystäviensä käsikynkässä ja kertasi pelastumistarinaansa kuin ei olisi itsekään uskonut sitä todeksi.

Lena oli paennut teatterista hyppäämällä kolmannen kerroksen ikkunasta ystävänsä Svetan kanssa. Svetan jalka oli murtunut hypätessä pahasti, mutta molemmat naiset selvisivät kuin ihmeen kaupalla.

– Päätimme yrittää pakoön, sillä emme uskoneet erikoisjoukkojen pystyvän vapauttamaan meitä. Siellä oli kauheaa. Ja me halusimme niin kovasti elää, Lena kertoi.

Lena kertoi istuneensa kauhusta jäykkänä teatterisalin penkissä – itkeneensä ja pelänneensä henkensä edestä. Katsellessaan terroristien käytöstä Lena oli tajunnut, ettei kaappaus voisi päättyä hyvin. Naispuoliset terroristit olivat sormeilleet räjähdevöitään ja kehuskelleet, kuinka he olivat tulleet kuolemaan Allahin vuoksi.

– Kaikki oli niin hirveää. He pelottelivat meitä koko ajan ja uhkailivat, että kohta alkaa tappaminen, Lena kuvaili.

Kun vuorokausi oli kulunut, Lena päätti yrittää pakoa ja suostutteli Svetan mukaansa. He pyysivät lupaa käydä wc:ssä, ja yksi kaappaajista lähti saattamaan heitä naistenhuoneeseen. Kaappari ei kuitenkaan seurannut nuoria naisia vessaan vaan jäi odottamaan sen ulkopuolelle.

Lena muisti, että vessassa oli avattava ikkuna. He katsoivat Svetan kanssa ulos ja sitten toisiaan. Päätös piti tehdä nopeasti. Lena avasi varovasti ikkunan. Juuri kun he hyppäsivät, vahdissa ollut terroristi ryntäsi sisään ja alkoi ampua heidän peräänsä.

– Yksikään luoti ei osunut meihin. Alfa-joukkojen sotilas oli vastassa ikkunan alla ja suojasi meitä omalla kehollaan, Lena kertoi. Erikoisjoukkojen sotilas oli haavoittunut olkapäähän suojellessaan heitä.

Lenan ja Svetan paosta seurasi vessankäyttökielto muille panttivangeille. Heidän tuli tehdä tarpeensa orkesterimonttuun, jotta terroristit saattoivat vahtia heitä koko ajan.

Terroristeilla oli mukanaan suuri sylinterimäinen räjähdde, jonka he olivat sijoittaneet teatterisalin keskelle. Lisäksi teatterin rakenteet oli miinoitettu ja terroristit olivat kietoneet ympärilleen räjähdevyöt.

Useat venäläiset vaikuttajat, kuten oppositiopoliitikko Boris Nemtsov ja toimittaja Anna Politkovskaja, yrittivät neuvotella kaappareiden kanssa. Nemtsov puhui heidän kanssaan ainoastaan puhelimitse, sillä hän kertoi Putinin nimenomaan

kieltäneen häntä menemästä sisälle teatteriin. Tšetšenian ta-
pahtumiin perehtynyt Poltkovskaja sai sen sijaan käydä sa-
lissa, ja hänen ansiostaan panttivangeille saatiin toimitettua
mehua ja vettä. Poltkovskajan kertomus paikan päältä vah-
vistasi sen, että panttivangit olivat kirjaimellisesti kahden tulen
välissä. Terroristit eivät taipuisi, eivätkä myöskään Venäjän
viranomaiset.

Lauantain vastaisena yönä 26. lokakuuta Venäjän erikois-
joukot tekivät rynnäkön teatteriin. Sitä ennen he olivat johta-
neet teatteriin tainnuttavaa kaasua ilmastointikanavia pitkin.
Aluksi rynnäköstä tiedotettiin suurena menestyksenä. Venä-
jän televisiossa kerrottiin, että kaikki panttivangit oli vapau-
tettu ja terroristit eliminoitu. Virallinen versio meni aluksi
täydestä myös ulkomailla. Silloinen tasavallan presidentti Tar-
ja Halonen ehätti kiittämään Putinia tilanteen hoitamisesta.

”Painajaismainen tilanne Dubrovka Teatterissa on nyt ohi.
Osaan antaa arvoa toiminnallesi vaikeassa tilanteessa”, Halo-
nen kirjoitti sähkeessään Putinille 26. lokakuuta 2002.

Karu totuus alkoi selvitä seuraavana päivänä. Venäjän tele-
visiokanavat näyttivät kuvia tajuttomista ja elottomista pantti-
vangeista, joita kannettiin ulos teatterista.

Joillakin ensihoidon ryhmillä oli mukanaan vasta-ainetta
nimeltä naloksoni, mutta sitä ei ollut riittävästi.

Ensin Venäjän viranomaiset väittivät, että teatteriin
johdettu kaasu oli fentanyyliä. Täyttä varmuutta kaasun
koostumuksesta ei ole vielä. Helsingissä toimiva Ke-
miallisen aseiden kielto-sopimuksen instituutti Verifin pitää
nykyisten tietojen perusteella todennäköisenä, että teat-
teri-iskussa käytetty kaasu oli fentanyylin voimakkaampien
johdosten seosta. Uhrien vaatteista löytyi karfentaniilia, jota
käytetään esimerkiksi suurten eläinten nukuttamiseen, sekä
remifentaniilia, jota käytetään puolestaan nukutuskaasuna
leikkauksissa.

Kyseisiä yhdisteitä ei ole listattu nimeltä kemiallisten asemi-
den kieltosopimuksessa, mutta sopimus kieltää minkä taha-
sa myrkyllisen kemikaalin käytön sodankäyntitarkoituksessa.
Teatterikaappauksessa ei ollut kuitenkaan kyse sodankäynnistä,
joten kaasujen käyttö sijoittui harmaalle alueelle eikä siitä
seurannut Venäjälle sanktioita.

Venäjän sisällä on sittemmin väitetty, että käytetty kaasu
olisi ollut todellisuudessa salaista taistelukaasua. Venäläisistä
lähteistä löytyy väite, jonka mukaan kyseessä olisi ollut
Neuvostoliitossa 1970-luvulla kehitetty taistelukaasu nimeltä
Kolokol-1. Nimi viittaa kelloon tai kirkonkelloon.

Monet elossa selvinneet panttivangit kärsivät edelleen vaikeista
terveysongelmista, joiden kuvaillaan muistuttavan huumeiden-
käyttäjien vaivoja. Heillä on jatkuvaa päänsärkyä, silmävaivoja,
muistiongelmia sekä monenlaisia vaikeita sisäelinsairauksia.
Kun teatterikaappauksesta oli kulunut 18 vuotta vuonna 2020,
venäjänkielinen New Times -sivusto teki seurantajutun eloon-
jääneistä. He kuvailivat jääneensä täysin oman onnensa nojaan.

Noiden kolmen kaappauspäivän aikana minulle paljastui lo-
pullisesti Putinin hallinnon häikäilemättömyys ja taito valeh-
della niin omille kansalaisilleen kuin koko maailmalle. Ihmis-
ten oli annettu kuolla, vaikka kaasuun olisi ollut vastalääke.
Sukulaisiaan menettäneet omaiset ja eloonjääneet pantti-
vangit jätettiin ilman kunnollisia korvauksia ja jälkihoitoa.
Venäjän vallanpitäjien näkökulmasta tilanne oli ollut selkeä:
terroristit oli tuhottava. Jos samalla kuolisi panttivankeja, siitä
kohistaisiin hetki, minkä jälkeen kansa unohtaisi järkytyksen-
sä ja asettuisi kuuliaisesti viranomaisten puolelle.

Venäjän yhteiskunnassa elää syvällä käsitys, jonka mukaan
venäläisten tehtävänä on palvella valtiota ja vallanpitäjiä –
eikä päinvastoin. Venäjän johtajan ei tarvitse pelätä kansan
tuomiota edes silloin, kun hänen toimintansa johtaa viatto-
mien ihmisten kuolemaan.

Vuosi tapahtuneen jälkeen Putinilta kysyttiin Washington Post -lehden haastattelussa teatterikaappauksen uhreista. Putin väitti edelleen, ettei yksikään panttivanki ollut kuollut kaasun.

– Eivät he kuolleet kaasun takia, sillä kaasu ei ollut vaarallista, se oli vaaratonta. Ei se voinut aiheuttaa mitään vahinkoa ihmisille. Heistä tuli useiden eri olosuhteiden uhreja: nestehukka, krooniset sairaudet ja yksinomaan se seikka, että he olivat siinä rakennuksessa, Putin lateli kyseisessä haastattelussa.

Vuonna 2011 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien totesi päätöksessään, että Venäjän valtio oli rikkonut panttivankien oikeutta elämään. Venäjän valtion edustajat jatkoivat oikeudessa väitteitään siitä, että panttivangit eivät olleet kuolleet kaasun vaan ”kroonisten sairauksien pahenemisen takia”.

Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisussa todetaan kuitenkin näin: ”On mahdotonta kuvitella, kuinka 125 eri-ikäistä ja erilaisessa fyysisessä kunnossa olevaa ihmistä olisi voinut kuolla liki samanaikaisesti samassa paikassa erilaisten kroonisten sairauksien vuoksi. Oikeus on tullut tulokseen, että nimenomaan kaasu oli perussyy useimpien panttivankien kuolemaan.”

Putinin tapa väittää Dubrovka-teatterin kaasukuolemia ”kroonisten sairauksien pahenemiseksi” edustaa toimintatapaa, joka tuli sittemmin tunnetuksi muun muassa Aleksei Navalnyin myrkytysyrityksessä vuonna 2020. Vaikka Novitšokhermomyrkystä saatiin Navalnyin Saksan-hoitojakson aikana kiistattomia lääketieteellisiä todisteita, Venäjän viranomaiset väittivät sitkeästi, että Navalnyilla oli diagnosoitu Omskissa ai-noastaan ”hiilihydraatteihin liittyvä aineenvaihduntahäiriö ja krooninen haimatulehdus”. Myöhempien tapahtumien valossa herää myös kysymys, käyttikö Venäjä Dubrovka-teatterin ry:näkössä sittenkin Kolokol-1:tä tai jotain salaista taistelukaasua omia kansalaisiaan vastaan. Sitä saamme tuskin koskaan tietää varmuudella.

Maailma sai seurata Putinin kalmankylmää asennetta ensimmäisen kerran jo elokuussa 2000, kun venäläinen ydinsukellusvene Kursk joutui merihätään Pohjoisella jäämerellä. Putin ei vaivautunut keskeyttämään Sotšin-lomaansa, eikä Venäjän valtiollinen ylpeys antanut myöten suostua Nato- maiden tarjoamaan apuun sukellusveneeseen miehistön pelastamiseksi.

Aluksen 118-henkisen miehistön annettiin jäädä hyiseen loukkoonsa ja Venäjän propagandakoneisto kytkettiin mukaan levittämään maailmalle erilaisia vaihtoehtoisia teorioita turman syistä. Yksi suosituimmista oli väite, että Kursk olisi vaurioitunut Naton sukellusveneestä ammutusta torpedosta tai yhteentörmäyksestä Naton sukellusveneeseen kanssa.

Tosiasiaa Kurskin viallinen torpedo räjähti laukaisu-putkessa, mikä sai sen muutkin torpedot räjähtämään. Sukellusvene upposi yli sadan metrin syvyyteen, ja aluksen koko miehistö kuoli. Osa miehistöstä olisi mitä ilmeisimmin voitu pelastaa, jos Kursk olisi löydetty ajoissa.

Kun CNN-kanavan toimittaja Larry King kysyi Putinilta noin kuukausi Kurskin turman jälkeen, mitä sukellusveneelle oli tapahtunut, Putin piti pienen tauon ennen kuin vastasi outo virne naamallaan:

– Se upposi.

Putin selitti kyllä muutakin turman syyn tutkinnasta, mutta hänen ensimmäinen lauseensa ja ristiriitainen kehonkielensä ovat jättäneet ikuisen muistijäljen venäläisiin. Moni ajattelee, että heidän olisi jo tuolloin pitänyt ymmärtää, miten kykenemätön Putin on empatiaan ja miten kylmäverisesti hän suhtautuu ihmishenkien menetykseen.

Kurskin uppoaminen ja Dubrovka-teatterin kaasuttaminen olivat alkusoittoa lukuisille myöhemmille tragedioille. Kun tšetšeeniterroristit kaappasivat Beslanin koulun syyskuussa 2004, he olivat ottaneet oppia Dubrovkasta. Heillä oli

Elokuun vallankaappausyritys päättyi vanhoillisen juntan väistymiseen 1991. Arja Paananen ja Mauri Ratilainen poseeraavat panssarivaunun vierellä Valkoisen talon lähellä Moskovassa sen jälkeen, kun tilanne oli jo ratkennut. KUVA: ARJA PAANASEN ALBUMI

kaasunaamarit, ja ensi töikseen he rikkoivat koulun ikkunat varmistukseen ilmanvaihdon. Myös Beslanissa Putin määräsi erikoisjoukkojen rynnäköön kouluun, mutta tällä kertaa se tehtiin perinteisin asein. Operaatiossa käytettiin tavanomaisten käsiaseiden lisäksi liekinheittämiä, kranaatinheittämiä, raskaita konekiväärejä, raketteja sekä T-72-panssarivaunuja.

Beslanin koulussa oli yli 1 100 panttivankia, joista osa oli vanhempia, jotka olivat tulleet saattamaan lapsiaan kouluun lukuvuoden ensimmäisenä päivänä. Rynnäkössä sai surmansa yli 330 panttivankia ja yli 780 loukkaantui.

Beslanin tapahtumia ei ole koskaan selvitetty kunnolla, eivätkä uhrien omaiset ole saaneet asianmukaisia korvauksia. Putinin hallinnon reagoititapa on joka kerta samanlainen: Kremlin haastajat tuhotaan voimalla sivullisista kuolonuhreista välittämättä. Ja kun operaatio on ohi, kansalle väitetään kaiken sujuneen olosuhteisiin nähden erinomaisesti.

Myös Beslanin uhrien omaiset veivät tapauksen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käsittelyyn. Huhtikuussa 2017 tuomioistuin totesi, että Venäjän viranomaiset eivät olleet noudattaneet kaappauksen aikana velvollisuuttaan suojella ihmiselämää. Venäjän viranomaiset olivat saaneet ennakkoon tiedustelutietoa odotettavissa olevasta kaappauksesta. Silti he eivät olleet suojanneet koulua eivätkä varoittaneet ihmisiä. Rynnäköön suunnittelu tehtiin leväperäisesti ja ammattitaidottomasti. Käytetty raskas aseistus oli olosuhteisiin sopimatonta ja ylimitoitettua, mikä johti tarpeettomiin siviiliuhreihin. Ihmisoikeustuomioistuin määräsi Venäjän maksamaan uhreille liki kolmen miljoonan euron korvaukset. Venäjä kiisti syytökset.

Voi tietenkin väittää, että esimerkiksi Dubrovka-teatterin rynnäkö oli tietyllä tapaa myös onnistunut, sillä kaasutuksesta jäi sentään henkiin 700 ihmistä. Kaikki terroristit, joita oli nelisenkymmentä, surmattiin ampumalla päähän tai sydämeen.

Perustavaa laatua oleva ongelma on kuitenkin siinä, että Venäjällä maan oman johdon tai voimaviranomaisten tekemiä virheitä ei tunnusteta saati tutkita avoimesti. Juuri se on yksi suurimmista syistä siihen, miksi Venäjä ei ole koskaan ollut lähelläkään demokratiaa. Eikä siitä voi sellaista tulla niin kauan kuin tämä ikiaikainen johtajien erehtymättömyys säilyy oletuksena.

Teatterikaappauksen jälkeen Putin pyysi harvinaisen liikkuneen oloisena venäläisiltä anteeksi sitä, ettei kaikkia Dubrovkan panttivankeja voitu pelastaa. Anteeksipyyntö oli falski. Totesin Ilta-Sanomissa tuoreeltaan, että omaisia olisi lohduttanut enemmän, jos Putin olisi sanonut seuraavat sanat: ”Valehtelimme teille alusta alkaen. Antakaa meille anteeksi.”

Dubrovka-teatterin rynnäköön jälkeen tapasin moskovalaisen sairaalan ulkopuolella Sergei Karpovin, joka oli Tatjana-vaimonsa kanssa etsimässä kaappauksen yhteydessä kadonnutta poikaansa Aleksandria. Perhe jakeli sairaalan edessä kuvia pojastaan ja toivoi, että tämä löydetäisiin elävänä. Sairaalaan heitä ei päästetty, joten he seisoivat koko päivän lokuisessa sateessa ja mudassa sen portilla.

– Kauheinta on tiedon puute. Meille kerrotaan vain puolitotuuksia tai ei kerrota mitään. Meitä kohdellaan kuin karjaa, Sergei Karpov tuskaili.

Myöhemmin paljastui, että Aleksandr oli yksi tainnutuskaasun uhreina kuolleista panttivangeista. Se muutti Karpovin perheen elämän. He omistautuivat teatterikaappauksesta selvinneiden auttamiselle ja kaasun uhreina kuolleiden läheisten tukemiselle.

Vuonna 2016 Tatjana Karpova kuoli saamatta koskaan täyttä oikeutta pojalleen ja muille Dubrovkan uhreille. Novaja gazeta-lehden toimittaja Jelena Milašina kirjoitti Karpovan olleen yksi harvoista, joka oli jaksanut ja uskaltanut vaatia Venäjän vallanpitäjiä tilille panttivankien hengistä. Milašina muistutti, että

Dubrovka-teatterissa ja Beslanissa oli kuollut yhteensä liki 500 panttivankia, joista noin 90 prosenttia oli menehtynyt Venäjän viranomaisten ”terrorisminvastaisten toimien” seurauksena.

– Monet Venäjällä ovat siitä huolimatta sitä mieltä, että valanpitäjät toimivat oikein. Tällaisessa maassa, jossa on näin suuri verenhimo, on erittäin vaikeaa asettaa viranomaisia vastuuseen panttivankien kuolemasta, Milašina kirjoitti.

Milašina joutui itse vuorostaan nöyryyttävän pahoinpitelyn kohteeksi heinäkuussa 2023. Hänen päänsä ajeltiin kaljuksi ja sormensa murrettiin, ja hänen päälleen kaadettiin vihreäksi värjäävää desinfiointinestettä. Se oli mitä ilmeisimmin kosto siitä, että Milašina oli raportoinut Vladimir Putinin käsikassaraksi ryhtyneen Ramzan Kadyrovin klaanin jatkuvista ihmis-oikeusrikkomuksista Tšetšeniassa.

Tuorein esimerkki Venäjän viranomaisten kyvystä hoitaa terrori-iskuja saatiin maaliskuussa 2024, kun ryhmä aseistautuneita miehiä hyökkäsi Moskovon laitamalla sijaitsevaan Crocus City Hallin konserttisaliin. Ainakin 144 ihmistä sai surmansa. Tällä kertaa poliisi ja kansalliskaarti eivät edes yrittäneet tehdä rynnäkköä halliin. Ne saapuivat paikalle vasta, kun verilöyly oli jo ohi. Yhdysvaltain tiedustelu oli varoittanut Venäjän viranomaisia etukäteen Isikseen kytkeytyvien ääri-islamistien suunnittelema terrori-iskusta ja nimennyt jopa Crocus City Hallin mahdolliseksi tapahtumapaikaksi. Putin oli tyrmännyt varoituksen lännen yrityksenä kiristää ja hajottaa Venäjää.

Kun isku sitten tapahtui, asia käännettiin Kremlin propagandassa niin, että hyökkäys olisi ollut Yhdysvaltain ja Ukrainan tilaama isku Venäjää vastaan.

Tosiasiaa isku teki selväksi olennaisen seikan Venäjän valtavasta turvakoneistosta: se on luotu suojelemaan Putinia ja hänen valtaansa maan omilta kansalaisilta, ei maan omia kansalaisia Putinin politiikan poikimilta terrori-iskuilta.

Olen tehnyt juttuja Venäjältä ja Venäjästä yli 30 vuotta. Musertavinta on ollut tajuta, ettei yhden, tuhannen tai edes satojen tuhansien ihmisten hengellä ole Venäjän johdolle mitään väliä. Ei varsinkaan silloin, kun ihmisten turha kuolema johtuu vallanpitäjien omista teoista. Venäjän hyökkäyssodassa Ukrainaa vastaan olemme nähneet, ettei tällä periaatteella tunnu olevan mitään rajoja.

Kun alkoi olla ilmeistä, ettei ettei Putinin keväällä 2022 aloittama suursota sujuisi hänen suunnitelmiensa mukaisesti, lännessä kuviteltiin, että kaatuneiden ja haavoittuneiden venäläissotilaiden määrä pakottaisi Venäjän perääntymään. Näin ei ole kuitenkaan käynyt, sillä Putin on onnistunut luomaan Venäjälle kuoleman kultin. Ukrainan ”erikoisoperaatioon” osallistuvat unelmoivat, että heistä tulee uusia Punaisen torin sotilasparaatien sankareita, kun toisen maailmansodan juhlitut voittajaveteraanit ovat kuolleet jo vanhuuttaan.

Putinin itsevarmuus Ukrainassa perustuu siihen, että hän tietää länsimaiden johtajien varovan yli kaiken sitä, että nämä joutuisivat lähettämään omia kansalaisiaan sotaan. Länsijohdajat yrittävät suojella kansalaistensa elämää, mutta Putin voi valjastaa venäläiset suojelemaan omaa diktatuuriaan.

Jo lokakuussa 2018 Putin oli antanut pahaenteisen lausunnon. Hän kuvaili, ettei Venäjä pelkää mitään – ei edes ydinsotaa, sillä ”Venäjän kansa on valmis antamaan henkensä Isänmaan puolesta”. Putin lupasi venäläisille, että ydinsodan koittaessa he pääsisivät paratiisiin.

– Me menemme marttyyreina paratiisiin, kun taas he heittävätkä vain henkensä, sillä he eivät ehdi edes katua, Putin uhosi Venäjän vastustajiin viitaten.

Uskomattomia, traagisia ja koomisia tositarinoita Neuvostoliitosta ja Venäjältä

Porttikiellon Venäjälle saaneen Arja Paananen tarkkanäköiset ja hauskat kertomukset kuvaavat niin arjen kommelluksia kuin paljastavat naapurimaan häikäilemättömän pelin.

Ilta-Sanomien palkitun toimittajan yli 30 vuoden kokemukset Neuvostoliitosta ja Venäjältä näyttävät valtavan maan koko kirjon Siperiasta Pietariin ja kansalaisten arjesta aina Kremlin ytimeen. Samalla hänen juttumatkansa ja kertomuksensa piirtävät tarkan kuvan siitä, kuinka Neuvostoliiton romahdusta seurannut vapautumisen huuma hiipui ja teräksinen valta alkoi kiristää otettaan kansalaisista.

Paananen joutui kamppailemaan epäilyjä ja syytöksiä vastaan kirjoittaessaan Venäjän hyytävästä pelistä ja Suomen sinisilmäisyydestä kauan ennen Ukrainan hyökkäyssotaa. Putinin Venäjä oli kasvava uhka, mutta totuutta ei haluttu myöntää.

ANU KUISTIALA on MTV Uutisten entinen päätoimittaja ja Moskovan-kirjeenvaihtaja. Pitkän uran mediamaailmassa tehnyt Kuistiala toimii nykyisin tietokirjailijana ja puhujana.

9 789523 828490

KL 99.1
ISBN 978-952-382-849-0

DOCENDO
www.docendo.fi

Kansi: Jarkko Lemetyinen